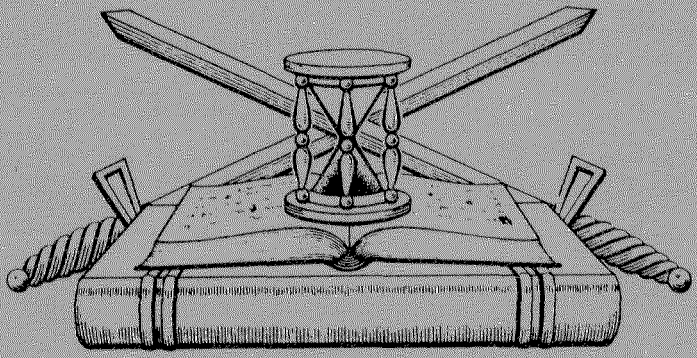
Jan 69/5

MARS ET HISTORIA

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

CORRESPONDENTEN DER STUDIE-AFDELINGEN

(1) de studie-afdeling, 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS K.L.'
o.l.v. E.W. van Popta, Columbusstraat 260, 's-Gravenhage

(3) de studie-afdeling, 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden

(4) de studie-afdeling 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Jonkerstraat 55, Weurt bij Nijmegen

(5) de studie-afdeling 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum. en
C. van Ekeris, Tesselschadelaan 147, 's-Gravenhage

(6) de studie-afdeling, 'WAPENS en MUNITIE'
o.l.v. G.J. de Graaff, de Ruyterkade 110 III, Amsterdam.

(7) de studie-afdeling 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage

(8) de studie-afdeling 'VESTINGBOUW, KASTEELKUNDE, MILITAIRE GEBOUWEN'
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda

(11) de studie-afdeling 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Paramaribostraat 63, Leiden

(12) de studie-afdeling 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren

(16) de studie-afdeling 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, Haarlem

(17) de studie-afdeling 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. L. Verhoeff, Gevers Deynotweg 50, Scheveningen

(19) de studie-afdeling 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. H.J. Schakelaar, Utrechtseweg 411, De Bilt

(20) de studie-afdeling "KNIL"
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN STUDIE-AFDELINGEN VOOR ZIJN OPGERICHT

(2) 'tradities en ceremonieel'
(9) 'Koninklijke Marine - geschiedenis, scheepsbouw, varende Marine'
(10) 'Napoleontica'
(13) 'Vaandels'
(14) 'Eerste Wereldoorlog'
(18) 'Militaire voertuigen, tanks'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.

MARS ET HISTORIA

9e jaargang
nummer 5
januari 1975

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K. B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

Het Slagkruiserplan 1939 (II) door J. D. Spek.

De straflijsten van het Korps Rijdende Artillerie rond de eeuwwisseling door L. Verhoeff.

150-Jarig Bestaan van de medaille voor eerlijke en trouwe dienst door B. C. Cats.

-.-.- -.-.-

GEVRAAGD:
de volgende schouderbandjes 2 RI, 10 RI, 12 RI, Regiment Limburg, Regiment Friesland, no 10 Commando, NICA, GDKL, Staf DKG, 1e, 2e, 3e Luchtdoelartillerie, 2e, 3e Pantserafweerartillerie, Netherlands Engineers, Korps Uitrustingstroepen, 2e Verbindingstroepen, Korps Algemene Uitrusting, MILVA.
P. HASENBOS - Arendonkstraat 8 - Eindhoven.

BESTUURSMEDEDELING

EXCURSIE NAAR 's HERTOGENBOSCH EN VUGHT - 19 OKTOBER 1974

Deze zeer geslaagde dag werd bijgewoond door in totaal 43 leden en hun introducés.
Het is mogelijk niet algemeen bekend, maar het bestuur stelt er prijs op om te verklaren dat de leden ook in de toekomst gemachtigd zijn om introducés bij dergelijke evenementen mede te laten genieten. Telkenmale zal worden bekendgemaakt welk bedrag voor dergelijke introducties voldaan zal moeten worden door de leden.
Een ruime introductie-mogelijkheid brengt onze Vereniging meer in de publiciteit en . . . . enthousiaste introducés zullen wellicht als lid willen toetreden. Overigens is het meebrengen van kennissen, echtgenotes en oudere kinderen stimulerend voor de gezellige sfeer.

Ditmaal bezochten wij allereerst de verzameling van het Regiment Van Heutz in de Koning Willem I kazerne en wij werden er deskundig rondgeleid door de adjudant onderofficier Van Ee. Wij zagen zeldzame herinneringen van dit regiment: onder andere van het voormalige Koninklijk Nederlands Indische Leger en van het Nederlands Detachement Verenigde Naties(ons Korea-bataljon).
Wij gingen per bus weer verder naar de Isabella kazerne alwaar wij de kleine (maar fijne) collectie bekeken in het Museum Militaire Wielrijders. Onze begeleiders waren nu generaal Antoni en de heer Cornelissen de Beer. Het deed ons allen genoegen om het museum dat nog in opbouw is, te mogen bezoeken en wij hopen dat de verzameling van foto's en enkele markante voorwerpen van dit zo oer-nederlandse legeronderdeel (ook "de" model dienstfiets stond er!) spoedig mogen worden uitgebreid.

Vervolgens hadden we een gezellige goed verzorgde lunch in de Garnizoensmess te Vught, na een borrel die wel goed viel met al dat kille weer.

In de namiddag waren wij in de van Brederode kazerne bij de Historische Genieverzameling (Geniemuseum) waar wij werden gebriefd (ook over het concentratiekamp uit de laatste oorlog) door de luitenant-kolonel Minderhoud. Deze zeer uitgebreide collectie was voortreffelijk ondergebracht. Het was indrukwekkend te zien hoe ruim de armslag van het wapen der Genie steeds is geweest.

Ook het laatste evenement van deze verenigingsdag sprak de deelnemers bijzonder aan.
Zij bezochten de 19-eeuwse Lunetten en het daar gelegen monument (fusilladeplaats).
Namens de Vereniging legde mevrouw Diekerhoff, echtgenote van onze voorzitter, een tuil bloemen aan de voet van het monument, terwijl de voorzitter zelve een kort herdenkingswoord sprak en een moment stilte verzocht.
Helaas mocht de chauffeur van de bus niet het bosterrein inrijden. Niet alle deelnemers konden aan de boswandeling meedoen. (volgende maal beter!)
Aan het eind van de excursie scheen de zon weer en dit was waarschijnlijk de reden dat een der leden een herenparapluie in de bus achterliet. Dit voorwerp is terug te bekomen bij onze Voorzitter.
Gezien het gebrek aan plaatsruimte in ons orgaan, is het niet doenlijk meer gegevens over deze militaire verzamelingen hier te vermelden.

U weet toch dat er een gids bestaat op militair-historisch terrein (musea, collecties, verenigingen en instellingen), getiteld "ARSENAAL". Voor liefhebbers is de gids nog verkrijgbaar bij onze penningmeester; bij hem bestellen onder gelijktijdige girering van ƒ 3,75, franco thuis.

Ceremonieel Tenue voor het Tamboerkorps der Intendance

Zo hoopt men - met ieders steun- dat het Tamboerkorps der Intendance er weer zal uitzien.

Het Tamboerkorps der Intendance is een uit 25 dienstplichtigen bestaand korps gelegerd in de Oranje Nassaukazerne te Amsterdam. Het is dit korps, dat na de beroepskapellen KMK en JWFK binnen de Koninklijke Landmacht het meeste optreedt bij militaire plechtigheden, maar ook regelmatig voor particuliere instanties. En het is bij deze laatste groep waar het Tamboerkorps der Intendance een belangrijke bijdrage levert voor de public relations van het leger. Want nu de populariteit van het leger zo vaak in het geding is, zijn het vaak de op de traditie teruggrijpende uiterlijkheden, die voor het in stand houden van de populariteit van enorme waarde zijn. Het is dan ook verwonderlijk dat juist dit korps niet over een ceremonieel tenue beschikt. Althans, nog niet, want nu het Ministerie officieel zijn toestemming heeft gegeven rest ons nog het verzamelen van een bedrag van ƒ 15.000,-- om een 14 jaar lang gekoesterde wens in vervulling te doen gaan. Het is om deze reden dat ik mij tot U richt met een bede om financiële steun. Onnodig te vermelden dat ieder bedrag van harte welkom is; onderstaande girorekening staat er open voor:
GIRO 31.19.389, t.n.v. penningmeester fonds ceremoniele tenuen,
R.G.A, van Es, p/a Sarphatiestraat 154, AMSTERDAM.

Ik doe een beroep op een ieder met een warm hart voor historie, traditie en ceremonie. Op U allen dus!

R. G. A. van Es
Tlnt der Intendance.

HET SLAGKRUISERPLAN 1939 (II)

door J. D. Spek

Evenals alle andere eenheden, die deel uitmaakten van het Slagkruiserplan beloofden de onderzeeboten geavanceerde oorlogsschepen te worden volgens een geheel Nederlands ontwerp, waarin onder meer de snuiver-installatie zou worden toegepast teneinde ook onderwater varend van de diesel-motoren gebruik te kunnen maken (vanwege het hoge zuurstofgebruik van dergelijke motoren was een open verbinding met de buitenlucht noodzakelijk). Ten aanzien van deze snuiver-installatie deed zich het vreemde geval voor, dat de Engelsen het als hoogst-gevaarlijk kenschetsten en ze bij de afbouw van de Nederlandse boten in Engeland verwijderden, terwijl juist de Duitsers met de buitgemaakte snuivers gingen experimenteren. Ook werden krijgsgevangen gemaakte onderzeebootofficieren in Japanse krijgsgevangenschap over dit onderwerp ondervraagd.
De geplande onderzeeërs zouden een waterverplaatsing van 990 ton boven en 1.205 ton onder water krijgen bij een grootste lengte van 77,7 meter en een breedte van 6,8 meter en een diepgang van 3,95 meter. De machine-installatie bestond uit twee 7 cylinder 2 takt Sulzer diesels van 2.500 apk elk, die goed waren voor 19,5 mijl, terwijl onderwater de maximum snelheid 9 mijl bedroeg. Ze zouden een enorm groot aktieradius krijgen, namelijk 10.000 mijl bij een kruissnelheid van 12 mijl. De bewapening zou gaan bestaan uit 4 boeg- en 2 hek- en 2 dektorpedobuizen voor 53,3 cm torpedo's bij een totale voorraad van 14 stuks, alsmede een 8,8 m kanon en een tweetal 40 mm mitrailleurs in verzinkbare opstellingen. De hiermee gemoeide bouwopdrachten werden als volgt verstrekt:

Kon. Mij. "De Schelde" te Vlissingen	-	"0 21", "0 22"
Rotterdamse Droogdokmij. te Rotterdam	-	"0 23", "0 24", "0 26" en "0 27"
Wilton Fijenoord te Rotterdam	-	"0 25"

Op de navolgende data werden de onderzeeërs op stapel gezet, te water gelaten en in dienst gesteld:

"0 21"	-	20 november	1937	21 oktober	1939	10 mei 1940
"0 22"	-	20 november	1937	20 januari	1940	10 mei 1940
"0 23"	-	12 oktober	1937	5 december	1939	13 mei 1940
"0 24"	-	12 november	1937	18 maart	1940	13 mei 1940
"0 25"	-	10 april	1939	1 mei	1940	
"0 26"	-	20 april	1939			
"0 27"	-	3 augustus	1939			

Zoals reeds uit bovenstaande tabel blijkt, waren in feite nog geen van de geplande onderzeeboten bij het uitbreken van de oorlog zover klaar om in dienst te worden gesteld.
De "0 21" en de "0 22" hadden al uitgebreide proefvaarten achter de rug, de "0 23" en de "0 24" nog slechts tests en enkele korte vaarten.

Evenals een aantal andere nog niet afgebouwde oorlogsschepen, kregen de laatstgenoemde vier boten opdracht uit te wijken naar Engeland. Hoewel bijvoorbeeld de navigatorische uitrusting uiterst minimaal was werden de vier hachelijke tochten met sukses bekroond.
Van de resterende drie eenheden was de "0 25" slechts enkele dagen voor het uitbreken van de oorlog, de beide andere konden niet meer te water worden gelaten. Helaas waren op het kritieke opgenblik voor de "0 25" geen sleepboten meer beschikbaar, zodat besloten moest worden de boot op 14 mei 1940 in de Nieuwe Waterweg tot zinken te brengen, terwijl aan de beide andere boten vernielingen werden aangericht. In de loop van de tijd bleken deze vernielingen evenwel onvoldoende effekt te hebben gehad, want al spoedig besloot de Kriegsmarine de beide op-stapel vernielde boten te repareren en af te bouwen en om de gezonken "0 25" te lichten en eveneens te repareren en af te bouwen. In deze procedure werden de "0 26" en op 23 november 1940 en de "0 27" op 26 april 1941 te water gelaten.
Vervolgens werden de "0 25" t/m "0 27" respektievelijk op 1 maart 1942, 1 maart 1941 en 1 november 1941 in dienst gesteld als de "UD 3" t/m "UD 5".
Na te zijn opgewerkt werden door deze boten een aantal oorlogspatrouilles gemaakt, doch na enige tijd werden ze overgeplaatst naar opleidingsflottieljes in de Noordzee en langs de Noorse kust. Zowel de "UD 3" als de "UD 4" werden in de mei-dagen van 1945 door Duits marinepersoneel in Kiel tot zinken gebracht. De "UD 5" overleefde evenwel de oorlog heelhuids; op 17 mei 1945 werd de boot in Bergen aan de Engelsen overgedragen en door hen overgevaren naar Lissahally (Noord-Ierland) om aldaar te worden geinspekteerd en te worden gereedgemaakt om in het kader van operatie "Deadlight" in de Atlantische Oceaan tot zinken te worden gebracht. Net op het nippertje kon de Kon. Marine evenwel een claim op de boot leggen, zodat ze op 13 juli 1945 aan de Kon. Marine in Dundee kon worden overgedragen en in dienst worden gesteld als Hr. Ms. "0 27" totdat de boot op 14 november 1959 definitief uit de sterkte werd afgevoerd en voor de sloop verkocht.
Het viertal naar Engeland ontsnapte boten werd aldaar met spoed afgebouwd en definitief in dienst gesteld, waarna onmiddellijk aan een opwerkperiode werd begonnen om gewoon zo snel mogelijk volledig operationeel te kunnen worden.
Een harde klap werd echter op 8 november 1940 uitgedeeld aan de Nederlandse onderzeebootbemanningen; de "0 22" keerde namelijk niet van haar oorlogspatrouille voor de Noorse kust terug. Naar naderhand is komen vast te staan is de boot op 8 november tot zinken gebracht door de Duitse onderzeebootjager "UJ 177" en de hulpmijnenveger "M 1104" tussen Lister en Lindesnaes door dieptebommen. De volledige bemanning van 43 koppen verloor hierbij het leven.
De overige drie boten werden na enige tijd overgeplaatst naar de Middellandse Zee, alwaar ze eigenlijk pas voor het feitelijke offensieve werk ingezet werden, en bepaald niet zonder sukses. Eén van de meest sprekende suksessen was, dat van de "0 21" op 28 november 1941, toen zij terugkerend van een minder geslaagde patrouille zuid-west van Almeria (nabij Gibraltar) de Duitse onderzeeër "U 95" tot zinken wist te brengen dankzij een attente bemanning, een heldere Britse seiner en een snelbeslissende commandant. Hr. Ms. "0 21" verrichtte 22 oorlogspatrouilles de "0 22" slechts 5, de "0 23" 20 en de "024" het grootste aantal met 24 oorlogspatrouilles, waarin zij gezamenlijk als resultaat boekten, dat 21 grotere en kleinere schepen tot zinken werden gebracht met een totale tonnage van 66.300 ton en 6 schepen met 11.300 ton werden beschadigd.

Van de zeven geplande 1.200 tons kanonneerboten werden er slechts drie in werkelijkheid besteld, de resterende vier werden bij het uitbreken van de oorlog afbesteld. Volgens de plannen zouden deze kanonneerboten de plaatsen moeten gaan innemen van de verouderde eenheden van de "Brinio"-klasse, die uit 1912 stamden. Zij werden in 1938 besteld en wel twee bij P. Smit Jr. te Schiedam en één bij de Werf "Gusto" te Schiedam. De bij Smit bestelde "K 1" en "K 3" werden respektievelijk op 3 augustus en 23 juni 1939 op stapel gezet; in hetzelfde jaar werd eveneens voor de "K 2" de kiel gelegd. Als gevolg van de mobilisatie en het vertraagd afleveren van bestelde materialen konden de drie kanonneerboten niet meer voor het uitbreken van de oorlog te water worden gelaten om mogelijk een aantal andere oorlogsschepen, onderdeel van het Slagkruiserplan, naar Engeland te volgen voor afbouw. De casco's werden op 15 mei door de Duitsers buitgemaakt.

Het lag in de bedoeling, dat de zeven kanonneerboten een standaardwaterverplaatsing zouden krijgen van 1.268 ton bij een grootste lengte van 78 meter, een breedte van 10,2 meter en een diepgang van 3 meter. Zij zouden een snelheid van rond 18 mijl moeten kunnen halen, verkregen uit 2 7-cylinder Burmaister & Wainn 2-takt diesels van 1.750 apk elk. De geplande bewapening bestond uit 4 kanons van 12 cm in dubbelopstellingen, 4 mitrailleurs van 40 mm eveneens in dubbelopstellingen, 4 lichtere luchtdoelmitrailleurs, 2 dieptebomrekken, alsmede een lichte wand- en dekpantsering.

Doordat de casco's van de drie in aanbouw-gegeven kanonneerboten onvoldoende waren vernietigd, waren de Duitsers in staat ze te repareren en ze af te bouwen en in dienst te stellen. Dit gebeurde respektievelijk op 2 oktober 1941, 23 oktober 1942 en 1 februari 1942 als "K 1", "K 2" en "K 3", waarna ze werden ingezet voor de konvooi-bescherming langs de Nederlandse, Duitse en Noorse kust. Aangezien hun operatieve opdrachten uitsluitend defensief zijn geweest, zijn er van deze schepen weinig gegevens beschikbaar over hun handelingen gedurende de periode, dat ze onder Duitse vlag hebben geopereerd.

De "K 1" werd gedurende de allerlaatste dagen van de Tweede Wereldoorlog, namelijk op 4 mei 1945 tijdens een Britse luchtaanval op de haven van Aarhus tot zinken gebracht, na reeds eerder bij een luchtaanval te zijn beschadigd. De beide andere kanonneerboten werden na afloop van de oorlog in min of meer gehavende staat door de Geallieerden teruggevonden. De "K2" vond men terug in het Noorse Horten, alwaar het schip verbleef na op 28 september 1944 westelijk van Egersund door een Britse luchttorpedo zwaar te zijn beschadigd. Door Tak's Bergingsbedrijf werd het wrak naar Delfzijl getransporteerd, waar het na aankomst zonk. Op 26 juli werd het wrak gelicht en voor onderzoek naar Den Helder gebracht, doch bleek volledig onherstelbaar. In 1947 werd het wrak voor de sloop verkocht.

Ook de "K 3" werd in Horten teruggevonden in beschadigde status. Nog in 1945 werd het schip naar Den Helder gebracht, waar men op de Rijkswerf aanving met de reparaties, zodat de kanonneerboot op 18 juni 1946 als Hr. Ms. "Van Speijk" in dienst kon worden gesteld. In de navolgende periode heeft de "Van Speijk" veelvuldig in de Antillen als stationsschip dienst gedaan. In deze periode bleek evenwel ook, dat de door de Duitsers geinstalleerde Klöckner-Huboldt-Deutz diesels niet van de allerbeste kwaliteit waren, zodat in 1953 werd besloten de 2 Sulzer diesels van de inmiddels afgevoerde onderzeeboot "O 23 in de "Van Speijk" te plaatsen, waardoor de topsnelheid van het nu als fregat te boek staande schip werd opgevoerd van 14 tot 17,5 mijl. Hr. Ms. "Van Speijk" werd in 1960 van de sterkte afgevoerd en op 29 augustus 1960 voor de sloopt verkocht voor een bedrag van ƒ 1.212.345,--.

De zes onderzeebootjagers/mijnenvegers zijn niet verder dan een ontwerp-stadium gekomen, hetgeen eveneens het geval was met een 4-tal onderzeebootjagers van 320 ton. Opdrachten voor deze schepen waren bij het uitbreken van de oorlog nog niet geplaatst, ook waren nog geen namen toegewezen.
De beslissing mijnenvegers van rond 120 ton aan te schaffen werd in die zin gewijzigd, dat de boten aanmerkelijk kleiner zouden worden, namelijk 51 ton. Zij staan bekend als de "mijnenveegboten" voor kust- en binnenwateren. In het begin van 1940 werd bij de werf De Vriesch Lentsch in Amsterdam een 6-tal van deze kleine mijnenvegers besteld, terwijl nog in maart 1940 bij de Duitse werf Abeking & Rasmussen te Lemwerder eveneens zes boten werden besteld, zij het van een iets afwijkend ontwerp. De afmetingen van de in Nederland bestelde mijnenveegboten waren 23 x 4,5 x 1,1 meter en die van de in Duitsland bestelde 27,75 x 4,38 x 1,3 meter, terwijl de respektievelijke machine-installatie zou gaan bestaan uit 2 diesels van 110 apk elk voor 10 mijl en 2 diesels van 350 apk elk voor 24 mijl.
De bewapening van beide groepen was nog niet precies vastgesteld.
Bij het uitbreken van de oorlog was geen van de bestelde boten nog afgeleverd, alhoewel twee van de in Amsterdam gebouwde bootjes al wel te water was gelaten.
De bij De Vriesch Lentsch in aanbouw-zijnde eenheden werden op 15 mei 1940 door de Duitsers buitgemaakt, terwijl de bij Abeking & Rasmussen in aanbouw-zijnde boten op 10 mei 1940 in beslag werden genomen. De in Nederland gebouwde mijnenvegers werden bij de Kriegsmarine in dienst gesteld als hulp-mijnenvegers voor de binnenwateren "FHR 1" t/m FHR 6". In eerste instantie werden ze ingedeeld bij het Rijnflottielje, maar naderhand werden ze overgeplaatst naar het Duitse Donau-flottielje. Nog vele jaren na de oorlog stonden deze Nederlandse oorlogsscheepjes als vermist te boek, doch uiteindelijk bleek, dat ze bij de Duitse waterpolitie terecht waren gekomen als de "Friesland", "Hamburg", Geier", Jaquar", Leopard"en Löwe".
De zes door de Duitsers gekonfiskeerde mijnenveegboten werden door hen afgebouwd en in dienst gesteld als "RA 51" t/m "RA 56". Van hen gingen de "RA 53" en de "RA 55" in augustus 1941 in de Irben Straat (Oostzee) door mijn-explosies verloren.
De resterende eenheden werden na afloop van het eerste maritieme gedeelte van de overval op Rusland overgebracht naar de Zwarte Zee. Op 24 augustus 1944 werden ze in het Roemeense Konstanza door de eigen bemanningen vernietigd.
Hr. Ms. "Marinetankboot I" zou voor de eerste maal in de geschiedenis van de Kon. Marine een eigen drijvend bunkerstation worden en was speciaal bedoeld voor dienst in Indië.
Op 14 december 1939 was de kiel gelegd bij de werf Van der Giessen/De Noord te Krimpen a/d IJssel. Het moest een tanker worden met een standaardwaterverplaatsing van 5.660 ton bij een grootste lengte van 132 meter, een breedte van 16,15 en een diepgang van 7,47 meter. De snelheid moest rond 15 mijl gaan bedragen, verkregen uit 2 8-cylinder Werkspoor diesels van 7.000 apk. De bewapening zou gaan bestaan uit een dubbelkanon van 12 cm, 4 mitrailleurs van 40 mm.
Ook dit onderdeel van het Slagkruiserplan werd de Duitsers op de helling-staande 'aangeboden, en uiteraard geaccepteerd'. Op 27 oktober 1941 werd de tanker bij de Kriegsmarine als "Kärnten" in dienst gesteld en heeft gedurende de gehele oorlog dienst gedaan als bevoorradingsschip voor onderzeebootflottieljes in Noorwegen.

In mei 1945 werd ze in beschadigde toestand in Drontheim teruggevonden door de Geallieerden. De tanker werd evenwel niet aan Nederland teruggegeven, doch als deel van de Geallieerde krijgsbuit aan Rusland toegewezen, die ze als "VB 415" naderhand in dienst stelde.
Voor wat betreft de 20 geplande torpedo-motorboten wil ik niet in herhaling vallen; hun geschiedenis beschreef ik al eerder in "Mars et Historia", doch in het kort weergegeven - ook zij werden door de Duitsers in Schiedam bij de werf "Gusto" buitgemaakt, afgebouwd en in dienst gesteld. Na in de Oostzee te zijn opgewerkt, vertrok het flottielje door de binnenwateren naar de Middellandse Zee, alwaar vier van de acht eenheden verloren gingen door akties van Geallieerde oppervlakteschepen en tijdens luchtaanvallen, alsmede een door partisanen-aktiviteiten. De resterende vier werden aan de Britse marine overgedragen en zijn na 1945 in de Middellandse Zee spoorloos verdwenen.
De in mei 1940 meest ver gevorderde twee torpedo-motorboten werden na voor experimentele doeleinden te zijn gebruikt door de Kriegsmarine in 1942 verkocht aan de Bulgaarse marine, die ze eerst ver na afloop van de oorlog heeft afgedankt.
De resterende tien eenheden werden officieel op 10 mei 1940 afbesteld.

Geraadpleegd bronnen-materiaal:

diverse jaargangen van het Jaarboek van de Koninklijke Marine.

"De schepen van de Koninklijke Marine en die der gouvernementsmarine 1814 - 1962" door A. J. Vermeulen (1969).

"De materieelverliezen der Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog" door L. L. von Münching (Marineblad 1968).

"Weyers Taschenbuch der Kriegsflotten 1940" door Alexander Bredt (1940).

"De Nederlandse Onderzeedienst 1906 - 1966" (1966).

"Zij vochten op de zeven zeeën door K. W. L. Bezemer (1960).

eigen dokumentatiemateriaal.

STUDIEKRING MILITAIRE FOLKLORE

De straflijsten van Het Korps Rijdende Artillerie rond de eeuwwisseling door L. Verhoeff.

In het in alle opzichten interessante Museum van het Korps Rijdende Artillerie bevindt zich een strafregister, dat omstreeks de eeuwwisseling bij de Tweede Batterij van dit Korps werd bijgehouden voor het vastleggen van de straffen van onderofficieren, korporaals en kanonniers.
De vorige commandant van de huidige 11 Afdeling Rijdende Artillerie, de luitenant-kolonel der artillerie J. A. baron de Smeth was zo vriendelijk mij dit onvervangbare stuk gedurende enkele weken in bruikleen te geven, waardoor ik de gelegenheid had dit register door te werken.

Het geeft als geen ander boek een indruk van het leven bij een bereden eenheid omstreeks 1900, toen paarden, trompetten en pen en inkt nog niet waren verdrongen door auto's, telefoons en schrijfmachines. Lezend in het register kan men als het ware de geur in de stallen nog opsnuiven, de kleurrijk getuniformeerde kanonniers over het Willemsplein zien lopen en de tamboer met een stuk in zijn kraag horen thuiskomen.

Ik zal u in de volgende bladzijden een beschrijving geven van het register en enkele rijders uit grootvaders tijd aan u voorstellen. Ik wil daarmede niet aanvangen, zonder eerst een lovend woord te spreken tot de onbekende administrateurs, die zeventig tot tachtig jaar geleden al deze straffen zo keurig boekstaafden, dat wij deze nog moeiteloos kunnen lezen en daardoor de sfeer van het voorbije soldatenleven kunnen proeven.

Beschrijving.

Het register is in een zware, met linnen overtrokken band gebonden.
De afmetingen zijn: 10 cm dik, 24 cm. breed, 34 cm lang.
Op de buitenkant staat geschreven:

Korps Rijdende Artillerie - 2de Batterij - Strafregister

Slaan we het register open, dan treffen we achtereenvolgens aan: gemarmerde schutbladen, een titelblad, vijf blanco bladen, vijf en veertig bladen naamregister, zeshonderd bladen strafregister, acht blanco bladen en gemarmerde schutbladen. De bladen zijn 21,5 cm breed en 33 cm hoog.
Het titelblad luidt, deels handgeschreven op stippellijnen, deels gedrukt:

Korps Rijdende Artillerie 2de Batterij STRAF-REGISTER

voor de Onderofficieren en Manschappen.

Dit Straf-Register inhoudende twaalf honderd bladzijden is gefolieerd en geparafeerd door mij Majoor Commandant van het Korps Rijdende Artillerie

Te Arnhem den 15 maart 1901 b.a. de Kapitein
(getekend) Van den Wall Bake

Militaire Stoompersdrukkerij van C. N. TEULINGS te 's-Hertogenbosch.

Na het titelblad komt een naamregister van vijf en veertig bladen, alfabetisch ingericht, voor iedere nieuwe aanvangsletter een nieuw blad, gemerkt met de betrokken letter. Deze bladen zijn niet gewaarmerkt of genummerd.

De bladzijden zijn verdeeld in drie kolommen:

NAMEN EN VOORNAMEN BLADZIJDEN ONDERGANE MUTATIËN

Iedere bladzijde telt veertig regels.

In de kolom NAMEN EN VOORNAMEN zijn de namen van de onderofficieren, korporaals en kanonniers van de batterij in lopend handschrift genoteerd, gesorteerd naar de eerste letter van de achternaam, doch niet verder lexicografische gegroepeerd.
Men schrijft steeds eerst de achternaam en vervolgens de voornamen, alles als regel gescheiden door komma's: Anslijn, Pieter en Zaal, Simon; van Asperen, Gerrit en Sluis, van de, Adrianus, Willem. In totaal zevenhonderd en twee namen.
In de kolom BLADZ. wordt verwezen naar het nummer van de bladzijde in het strafregister. Wanneer een nieuwe bladzijde wordt aangelegd voor een reeds ingeboekt militair, dan slaat men gewoonlijk de oude bladzijdeverwijzing door, doch zodanig, dat het oude nummer leesbaar blijft.
In de kolom ONDERGANE MUTATIËN komen de overplaatsingen, ontslagen en andere veranderingen voor. Die met betrekking tot overplaatsingen binnen het Korps Rijdende Artillerie luiden:

Overgegaan bij den Staf
Overgegaan bij de Instructie Batterij
Overgegaan bij de 1e Batterij

Inplaats van "Overgegaan bij" schrijft men ook wel "Over bij" of "Over in".
De overplaatsingen naar andere eenheden luiden bijvoorbeeld:

Overgegaan bij het 3e Regiment Infanterie
Overgegaan bij het 2e Regiment Veld Artillerie
Overgegaan bij het Koloniaal Werfdepot
Overgegaan bij de Landweer.

Verreweg de meeste overplaatsingen naar andere eenheden betreffen uiteraard de regimenten veldartillerie.

Verder treft men mutaties aan met betrekking tot ontslagen en andere veranderingen:

Aangesteld tot kornet
Met paspoort
Ontslagen
Uit den dienst verwijderd
Als deserteur afgevoerd
Wegens vonnis afgevoerd
Met pensioen
Overleden

De meeste van deze soort mutaties betreffen: met paspoort.

Alle mutaties zijn in rode inkt geschreven. Soms is geen mutatie ingevuld, hoewel de bijbehorende bladzijde in het strafregister wel is afgesloten. Een enkele maal wordt ook de naam doorgeslagen.

Vervolgens zeshonderd bladen van het eigenlijke strafregister.

In de buitenste bovenhoek van iedere rechterbladzijde staat gedrukt: Bladzijde, gevolgd door een met de hand ingevuld volgnummer en daaronder de paraaf vdWB.
In de buitenste bovenhoek van iedere linkerbladzijde staat hetzelfde, alleen is het woord Bladz. niet gedrukt, maar met de hand geschreven.
De bladzijden zijn verdeeld in vier kolommen:

Op welken datum gestraft geworden.	Door wien gestraft.	Met welke straf.	OM WELKE REDENEN.

Iedere bladzijde telt drie en zestig regels. Wanneer een bladzijde vol is schrijft men onderaan:

Overgebracht op bladzijde . . . .

en op die betrokken bladzijde vangt men aan met:

Overgenomen van bladzijde . . . .

Dit doet men ook wanneer men overgaat naar een nevenliggend blad.

Uit de nummering van de bladzijden kunnen we reconstrueren hoe waarschijnlijk de eerste opzet van het boek is geweest.

De eerste straflijsten staan op aaneensluitende bladzijden en zijn waarschijnlijk voor een groot deel van andere lijsten overgeschreven.
In een net en regelmatig handschrift, met forse halen aan de lusletters en steeds struikelend over de spelling van "onmiddellijk" (steeds met een 1 geschreven) staan achtereenvolgens de straflijsten van de opperwachtmeester, de wachtmeester en de fourier, de korporaals en trompetters, de smid-bankwerker, de hoefsmeden en de zadelmaker, de kanonniers der eerste klasse en de kanonniers der tweede klasse.
Vervolgens de milicien-wachtmeesters, de milicien-korporaals en de milicien-kanonniers.

Het inschrijven van de oude straffen moet zijn gebeurd in het begin van het jaar 1900.
Dit valt uit verschillende feiten af te leiden:

1/ Op bladzijde 69 staat tussen de kanonniers der tweede klasse de korporaal Bakker, die op 15 maart 1900 korporaal wordt.
2/ Op bladzijde 123 staat tussen de kanonniers der tweede klasse de wachtmeester Leppin, die op 1 mei 1900 uit de 1 Batterij wordt overgeplaatst.
3/ Op bladzijde 347 wordt een straflijst van bladzijde 22 voortgezet.
Dit is de eerste "grote sprong" in bladzijden (waarover straks meer).
Op bladzijde 347 worden de straffen ingeschreven, die betrokkene bij de Koloniale Reserve had opgelopen; hij werd op 1 juni 1900 teruggeplaatst bij het Korps Rijdende Artillerie.

Vanaf bladzijde 347 tot en met bladzijde 738 worden straflijsten voortgezet en nieuw in dienst getredenen of overgeplaatsten ingeschreven. De indeling is nu niet meer hiërarchisch, maar naar datum van aankomst bij het Korps Rijdende Artillerie.

De straffen en mutaties dateren alle uit de tweede helft van 1900 of later.
Na bladzijde 738 zijn de bladen blanco, met uitzondering van de waarmerking.
Doordat men straflijsten van overgeplaatsten overnam, komen er in het boek niet alleen straffen voor van het Korps Rijdende Artillerie, maar ook van andere eenheden, zoals de Koninklijke Marine, de Koloniale Reserve, regimenten infanterie en artillerie en anderen.
Er valt ook op te merken, dat in de oudere straflijsten nog wordt gesproken over het Regiment Rijdende Artillerie. Zo heette het Korps namelijk tot 14 februari 1881, toen de oude, tot 10 maart 1841 geldende benaming, Korps Rijdende Artillerie weer werd ingevoerd.
Het boek is het laatste geweest in een serie. Op bladzijde 102 staat namelijk onder de naam van een kanonnier, die naar het Korps werd overgeplaatst van het 3 Regiment Infanterie, ene Hendricus Augustus Buijck: zie bladz^{n} 34 - 604 en 136 van het vorige boek.

Medio 1909 worden individuele straflijsten ingevoerd en sluit men het register af door bij de op dat moment in dienst zijnde militairen te schrijven:
zie straflijst.

De laatst ingeschreven straf is van 15 juli 1909 (703) *).
De oudste straf is de eerste straf van de op 2 mei 1874 in dienst getreden Pieter Anslijn.
Deze luidt in de respectieve kolommen (5):

13 decr 1875	Det. Comd.^{t} Maj.^{r} Schwartz	4dg Pol kamer	beschonken en te mankeeren op het middagappel (1e dronkenschap)

Na een aselecte steekproef over veertien bladzijden leerde een globale becijfering, dat in het boek acht à negenduizend straffen staan genoteerd.
De straffen die werden gegeven zijn: kwartierarrest, afgekort k w a r r e s t, politiekamer, afgekort p o l k a m e r, provoost en cachot. Provoost kon worden verzwaard, doordat men om de andere dag slechts water en brood kreeg; dit heette: om de andere dag te water en brood, afgekort a / d t e W e n B. Bij de Koloniale Reserve wordt dit brood door rijst vervangen: a / d t e W e n R.
E e n v e r d e r e v e r z w a r i n g i s: om de andere dag te water en brood en gesloten, d. w. z. geboeid, afgekort a / d t e W e n B e n G. Cachot kon worden verzwaard door steeds slechts water en brood te geven. Van alle straffen wordt meestal een even aantal dagen opgelegd.
Verder wordt herhaaldelijk gestraft met het verbod om buiten dienst de sabel te dragen. Deze bijkomende straf wordt meestal voor drie maanden opgelegd en gaat in op de dag dat het arrest is afgelopen. Er wordt geen officiële strafreden gegeven en de mutatie wordt dwars over de bladzijden door de kolommen heen geschreven:

> Den 16 Februari 1897voor drie maanden de vergunning ontzegd tot het buiten dienst dragen van de sabel. (179)

Een dergelijke straf kwam blijkbaar hard aan, want herhaaldelijk lezen we over lieden, die dan toch gewapend de stad ingingen:

*) Het nummer achter een strafreden geeft de bladzijde aan in het register, waar deze staat genoteerd.

Door zijn meerdere des avonds omstreeks 11 uur gewapend in de stad gezien (was verstoken van sabeldragen) en hierover door den batterijcommandant ondervraagd dit halsstarrig blijven ontkennen. (78)

De krijgsraadvonnissen worden eveneens door de kolommen heen geschreven; sommige zijn in het geheel onderstreept. Een vonnis inzake desertie luidt bijvoorbeeld:

Bij vonnis van den krijgsraad in het 3 Mil Arrondissement standplaats Arnhem dd 1 Juli 1904 gepronuncieerd 18 Juli 1904 schuldig verklaard aan

1e Het met woorden beleedigen en dreigen van zijn meerdere in rang.

2e Eerste desertie in tijd van vrede door zonder verlof, langer dan twee dagen afwezig te zijn van zijn korps zonder de reden zijner afwezigheid ten genoegen des regters te bewijzen met vrijwillige terugkomst na vier weken, misdrijf, wat het misdadige betreft meest overeenkomende met: Eerste desertie in tijd van vrede gevolgd door arrestatie en veroordeeld tot eene militaire detentie van drie maanden en in de proceskosten. (582)

De krijgsraad schreef nog de spelling Siegenbeek, terwijl de administrateur al de spelling De Vries en Te Winkel schreef: eerst stond er in bovenstaande strafreden rechter, maar dat is verbeterd tot regter.

Een ander vonnis:

Bij vonnis van den Krijgsraad te Leeuwarden van den 2 October 1905, goedgekeurd door het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht den 10 October 1905 schuldig verklaard aan: Het als marechaussee uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een order van een brigadier-titulair boven hem gesteld na te komen niet in eene affaire tegen den vijand of op eene plaats welke dadelijk berend of belegerd is en desvoege veroordeeld tot eene Militaire gevangenisstraf van drie maanden. (674)

Behalve deze straffen komen in het register ook de mutaties voor met betrekking tot de volgende gebeurtenisssen.

1. Overplaatsingen en detacheringen.

Bij het Regiment Rijdende Artillerie. (1)

Den 24 Maart 1896 overgenomen van het 3 de Regiment Infanterie met eene vrijwillige verbintenis voor zes jaren en ingedeeld bij het Korps Rijdende Artillerie - 2de Batterij (77)

Den 15e Februari 1905 over bij het 2e Regiment Veld Artillerie. (299)

Den 21 Juni 1902 in onderhoud bij den Staf. (431)

Den 6 April 1908 in onderhoud bij het 11 Regt Inf^{ie}.
Den 12 April 1908 terug. (638)

Den 2 Mei 1901 wegens berispelijk gedrag van het Wapen verwijderd en overgeplaatst bij het Korps Rijdende Artillerie 2e Batterij. (399)

2. Bevorderingen, aanstellingen en terugstellingen.

Den 30 Mei 1892 bevorderd tot Korporaal. (27)
Den 2 Mei 1903 aangesteld tot kanonnier 1e klasse. (472)
Den 7 Juni 1902 aangesteld tot trompetter in de 1e batterij (99)
Den 1 Februari 1899 gebracht in de positie van kan[r] 2e kl. (22)

3. Engageringen en re-engageringen.

Den 1 September 1876 geëngageerd. (5)
Den 5 Juli 1890 gereengageerd. (45)
Den 14 September 1901 gereengageerd voor één voor één jaar. (43)

4. Verlof.

Den 10 Maart 1903 met verlof.
Den 1 October 1903 terug (601).
Den 26 September 1908 met groot verlof (734).

5. Desertie.

Den 13 Juni 1904 als deserteur afgevoerd (582).

Hoewel de strafredenen bijzonder netjes werden ingeschreven, keek men kennelijk niet al te nauw; er komen nogal wat fouten voor:

Eigendunkelijk de zieken naar het hospitaal geleidt teneinde zich te onttrekken aan eene inspectie. (408)

Zich op onbehoorlijke wijze verwijdert nadat hij door een officier was afgedankt. (408)

Soms werd een woord overgeslagen:

De staart van het paard van een trompetter te snijden zonder daartoe ontvangen te hebben (469)

Zich zonder vergunning in gezelschap van burgerpersonen op het terrein van het Artilleriepark. (659)

Ook komt een enkele maal een woord dubbel voor.

In groote tenue gekleed in het openbaar gekleed een sigaar gerookt. (132)

En natuurlijk komen de nodige stijlfouten voor:

Gedurende de exercitie geen gevolg gegeven aan de algemeene waarschuwing om zijn mond te houden. (201)

's Avonds omstreeks $8\frac{1}{2}$ uur door zijn meerdere beschonken en niet in de voorgeschreven tenue op straat gezien; hem gelast zich onmiddelijk naar de kazerne te begeven eerst tegen $10\frac{1}{2}$ uur daarin teruggekeerd. (130)

Wat de formulering van de strafredenen betreft: dit gebeurt meestal in beknopte zin met behulp van een verleden deelwoord:

Gedurende het defileeren bij de parade niet naar den inspecteur gekeken. (610)

Soms bezigt men een wat merkwaardig aandoende onbepaalde wijs:

Als instructeur bij de recruten de ijzeren deelen van de affuit niet te kennen. (7)

Natuurlijk zijn er ook elliptische zinnen:

Oneerbiedig gedrag tegenover een korporaal-tamboer der Infanterie. (695)

Het bezoeken van een verboden huis. (44)

De kortste strafreden werd geformuleerd aan boord van Harer Majesteites Opleidingsschip "Admiraal van Wassenaar"; deze luidt:

Slingeren van plunjes. (109)

Enkele opvallende personen.

In het voorgaande werden reeds enkele namen van leden van de batterij genoemd. Ik wil u nog een drietal bijzonder boeiende personen voorstellen, te weten de beste modelsoldaat, de meest notoire drinker en de absolute recordhouder aan ontvangen straffen. De modelsoldaat is Frans van Beek, die volgens de mutaties in dienst trad in zijn vijftiende leven sjaar, op zijn zestiende werd bevorderd tot korporaal-titulair en op zijn achttiende tot korporaal, op zijn negentiende tot fourier en op zijn zes en dertigste tot opperwachtmeester. Van 6 juli 1883 tot 10 juni 1908 kreeg hij slechts zestien maal kwartierarrest en eenmaal politiekamer; zijn straflijst beslaat na vijf en twintig jaar slechts een bladzijde!

De meeste straffen voor dronkenschap (naast een uitgebreid scala van andere straffen) treft men aan in de carrière van de milicien kanonnier Adrianus van Dijnsen, die op 7 maart 1904 in dienst kwam, direct met verlof ging en op 3 oktober 1904 zijn actieve dienst aanving. Op 27 maart 1905 krijgt hij vier dagen kwartierarrest:

Door luidruchtig gedrag de orde verstoord op de kamer (621).

Op 3 april 1905 veertien dagen politiekamer:

Met het avondappel beschonken binnengekomen en luidruchtig gedrag op straat (1e Dronkenschap).

Het woord "beschonken" is doorgeslagen en vervangen door "in opgewonden toestand"; (1e Dronkenschap)" is eveneens doorgeslagen. Het gaat dan goed tot 21 februari 1906: veertien dagen politiekamer:

Met het avondappel beschonken binnengekomen (1e Dronkenschap).

Bovendien wordt hem op 22 februari ingaande 7 maart voor drie maanden het recht ontzegd buiten dienst de sabel te dragen.

Op 29 augustus 1906: acht dagen provoost:

> In beschonken toestand op straat liggende door de politie gearresteerd (Dronkenschap).

Op dezelfde dag wordt hem ingaande 6 september 1906 voor drie maanden het recht ontzegd buiten dienst de sabel te dragen. Hij gaat op 29 september 1906 met groot verlof, keert op 2 februari 1907 terug en wordt op 4 februari geëngageerd als vrijwilliger voor drie jaren. Op 16 februari 1907 krijgt de kersverse vrijwilliger acht dagen provoost:

> In beschonken toestand in de stad gezien en 2 uren na het avondappel binngengekomen (Dronkenschap).

Wederom wordt hem op 16 februari, ingaande 24 februari 1907, voor drie maanden het recht ontzegd buiten dienst de sabel te dragen. Op 22 mei zes dagen provoost:

> Dronkenschap en zich verzet bij het in arrest stellen (Herhaalde dronkenschap).

Op 10 juli 1907: veertien dagen provoost:

> Dronkenschap op den openbaren weg, door de politie gearresteerd en zich hevig verzet bij het in arrest stellen (gedurige dronkenschap).

Op 24 augustus 1907 wordt aangetekend:

> Wegens niet verbeterd gedrag het recht om de sabel buiten dienst te dragen voor twee maanden bestendigd.

Waarschijnlijk zal het verbod om de sabel buiten dienst te dragen zijn bestendigd: op 24 mei zou een dergelijk verbod dan hernieuwd moeten zijn opgelegd, maar daar wordt niets van vermeld. Het gaat dan bijna een half jaar goed, maar op 17 februari 1908 krijgt Adrianus weer acht dagen provoost:

> Des avonds beschonken in het kwartier gekomen. Dronkenschap.

Zoals te verwachten mag hij wederom vanaf 25 februari drie maanden lang buiten dienst geen sabel dragen. Op 31 maart 1908 is het weer mis: veertien dagen provoost:

> In beschonken toestand in het kwartier teruggebracht en hoogst indisciplinair gedrag tegenover zijn meerdere (Gedurige dronkenschap). (625).

En dat is het laatste wat we van zijn drankzucht vernemen, want op 14 april 1908 noteert de administrateur, waarschijnlijk met een zucht van verlichting, dat betrokkene is overgeplaatst naar het 3 Regiment Veldartillerie.

De absolute recordhouder aan ontvangen straffen is ene Krijn Hofland.
Hij neemt op 7 mei 1876 dienst bij het 4 Regiment Infanterie en gaat na vijf jaar, op 30 april 1881 "met paspoort". Hij heeft dan een straflijst van zestien straffen: tien maal kwartierarrest (vijftig dagen), vijfmaal politiekamer (vier en twintig dagen) en eenmaal provoost met om de andere dag water en brood (acht dagen).
Op 10 november 1883 sluit hij een vrijwillige verbintenis voor zes jaar en ontvangt tot 12 mei 1888, dus in vier en een half jaar een en dertig straffen:

12 maal kwartierarrest (acht en veertig dagen), zestien maal politiekamer (acht en zeventig dagen), eenmaal provoost (vier dagen), eenmaal provoost met om de andere dag water en brood (veertien dagen) en eenmaal provoost met om de andere dag water en brood en gesloten (veertien dagen).

Desniettegenstaande wordt hij op 12 mei 1888 korporaal en tot aan zijn terugstelling tot kanonnier der tweede klasse op 14 oktober daaraanvolgend krijgt hij nog eenmaal politie kamer (een en twintig dagen) en nog tweemaal kwartierarrest (tien dagen).
Hij wordt dan teruggesteld wegens:

> Het niet handhaven van zijn gezag, bij het plegen van ongeregeldheden op de chambree, waarbij de gasleiding werd afgebroken, hetgeen ernstige gevolgen had kunnen hebben, getracht den Opperwachtmeester d. d. Adj. Ond. off. van dienst voor te liegen, door den schijn eraan te geven, zulks niet met opzet was geschied en bij het in arrest stellen van een der daarbij betrokkene (sic) een hoogst ongepaste houding en toon aangenomen tegen den Wachtm^{r}-Commandant der Pol. wacht.

Vervolgens krijgt hij nog tweemaal kwartierarrest (tien dagen), wordt op 3 juli 1889 wederom bevorderd tot korporaal en vertrekt na nog eenmaal kwartierarrest (vier dagen) op 9 november 1889 met paspoort.

Op 10 januari 1890 wordt hij gereëngageerd, krijgt driemaal kwartierarrest (achttien dagen) en wordt op 24 maart 1891 aangesteld tot wachtmeester in de 1 Batterij. Na tweemaal kwartierarrest (twaalf dagen) gaat hij op 27 juli 1891 over naar het Koloniaal Werfdepot. Zijn aankomst aldaar verloopt wat onregelmatig, want hij krijgt op 28 juli 1891 veertien dagen provoost, om de andere dag te water en brood, met als strafreden:

> Op Harderwijk gedirigeerd teneinde toegelaten te worden tot eene verbintenis bij de Koloniale troepen, aldaar in beschonken toestand aangekomen en zich op hoogst afkeurenswaardige wijze in het bijzijn van minderen gedragen tegenover den Sergeant Planton-Spoor; niet te voldoen aan den last om zich met dien onderofficier naar de kazerne te begeven, tengevolge waarvan die sergeant zich alleen naar de kazerne begaf, teneinde de Adj. Ond. off. der week met het gebeurde in kennis te stellen. Toen daarop genoemde Sergeant planton-Spoor zich op last v/d Adj. Ond. Off^{r} met een patrouille in de stad had begeven om hem op te sporen en naar de kazerne mede te nemen, op nieuw niet onmiddelijk willen voldoen aan den last om naar de kazerne te gaan en daarbij dien sergeant hoogst ongepaste uitdrukkingen in bijzijn der minderen toe te voegen.

Krijn gaat aan boord van het stoomschip Conrad en komt via het Suppletie-Depot en de 21 Compagnie Artillerie, bij welke eenheden hij geen straffen oploopt, bij de 18 Compagnie Artillerie en krijgt daar op 27 augustus 1892 wederom veertien dagen provoost, om de andere dag te water en rijst wegens:

> Op den avond van den 24 Aug. 1892 op de buitenplaats Ponpoh - Landah in zeer opgewonden toestand en in de onmiddelijke nabijheid van officieren en minderen aanleiding te hebben gegeven tot ergerlijke tooneelen.

Hij krijgt bij dezelfde compagnie nog tweemaal kwartierarrest (tien dagen) en dient vervolgens bij de 1, 4 en 14 Compagnie Artillerie en de 1 Gedetacheerde Sectie Bergartillerie, waarbij hij oploopt: tienmaal kwartierarrest (acht en zestig dagen), negen maal politiekamer (acht en tachtig dagen), eenmaal provoost (veertien dagen) en eenmaal provoost, om de andere dag te water en rijst (veertien dagen).

Op 9 oktober 1895 is Krijn terug bij het Korps Rijdende Artillerie, krijgt tweemaal kwartierarrest (twaalf dagen) en wordt op 18 mei 1896 wederom gedetacheerd bij het Koloniaal Werfdepot. Zijn aankomst aldaar verloopt wederom niet vlekkeloos: op 19 mei krijgt hij vier dagen politiekamer:

> Bij het koloniaal werfdepot ter detacheering bij het Oost-Indisch leger aangekomen en wetende, dat hij nog twee dagen kw. arrest moest ondergaan, waarvan bij het werfdepôt toen nog geen kennis was bekomen, de kazerne verlaten en zich ongeveer $\frac{1}{2}$ uur in de stad opgehouden.

Hij gaat met het stoomschip Lawoe weer naar Indië en arriveert op 13 juli 1896 in de 1 Compagnie van het Subsistenkader te Batavia. Vervolgens dient hij bij de Reserve Bergbatterij en bij de 14, 5, 18, 1 en nogmaals de 5 Compagnie Artillerie. Hij krijgt zeventien maal kwartier-arrest (honderdtwee en zestig dagen), eenmaal politiekamer (acht dagen), tweemaal provoost (twee en twintig dagen), eenmaal provoost, om de andere dag te water en rijst (veertien dagen) en tweemaal cachot te water en rijst (acht dagen).

Op 1 juni 1900 is Krijn terug bij het Korps Rijdende Artillerie, krijgt nog vijfmaal kwartierarrest (acht en dertig dagen) en gaat op 16 december 1901 met pensioen.
In het register beslaan zijn straffen elf bladzijden: in vijf en twintig jaar heeft hij bijna twee en een kwart jaar arrest gehad.

150-JARIG BESTAAN VAN DE MEDAILLE VOOR EERLIJKE EN TROUWE DIENST

door B. C. Cats.

Op 19 februari a. s. zal het honderdvijftig jaar geleden zijn dat het onderscheidingsteken voor eerlijke en trouwe dienst voor vrijwillig dienende militairen beneden de rang van tweede luitenant werd ingesteld.

Gezien, enerzijds de zeer respectabele leeftijd van deze vaak kortweg genoemde "trouwe dienst medaille" en anderzijds de grote waarde die door genoemde categorie militairen aan de medaille mag worden toegekend, lijkt het ons, juist in het kader van deze tijd, zinvol de betekenis alsmede de nogal bewogen geschiedenis van dit onderscheidingsteken te memoreren.

Het was bij Koninklijk Besluit nr. 97 van 19 februari 1825 dat Z.M. Koning Willem I besloot de vrijwillig dienende militairen van de LANDMACHT beneden de rang van officier een bewijs te geven van "Onzen belangstelling in hun lot", zoals dat in het aloude KB heette. Deze belangstelling werd tot uitdrukking gebracht door toekenning van een beloning in de vorm van een bronzen medaille en een buitengewone beloning in de vorm van een zilveren medaille, waarvoor werd vereist:

a. een onafgebroken Nederlandse militaire dienst van twaalf-, respectievelijk vierentwintig jaren;
b. een zodanig goed gedrag en betoonde ijver gedurende die diensttijd als onder de benaming van eerlijke en trouwe dienst wordt verstaan.

Het aldus te verlenen onderscheidingsteken werd in het KB beschreven als
"een medaille ter grootte van 37 mm middellijn, waarop aan de voorzijde de Koninklijke Mantel met gekroonde W en op de keerzijde 's Rijks Wapen, rustend op militaire zinnebeelden met het omschrift "VOOR TROUWEN DIENST" gestempeld zijn.
Bronzen en zilveren medailles van gelijke grootte en op dezelfde stempel geslagen.
De medailles zullen worden gedragen hangende aan een oranje lint ter breedte van 40 mm".
Na toekenning van de zilveren medaille mag de eerder toegekende bronzen medaille niet meer worden gedragen. Tevens werd bij de toegekende medaille een op naam gesteld brevet uitgereikt. (Zie afbeelding 1 - blz. 20).

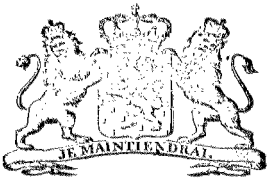
De Koninklijke belangstelling, de oorsprong waaruit de trouwe dienst medaille dus tot stand kwam, wordt duidelijk aangegeven door het initiaal van de insteller op de voorzijde van de medaille. De verbondenheid met het vorstenhuis wordt bovendien gesymboliseerd door het oranje draaglint.

Men kan bij het verschijnen van het KB opmerken dat het tijdstip goed was gekozen. Immers, november 1813 werd ons land van Franse overheersing bevrijd en het Koninkrijk der Nederlanden gesticht. De bedoelde trouwe dienst werd berekend vanaf de 1e januari 1814, veldtochten in Nederlandse dienst dubbel geteld, zodat juli 1825 de eerste bronzen medailles konden worden uitgereikt. Echter golden de bronzen en zilveren medailles nog niet voor de ZEEMACHT, waarvoor de onderscheiding pas bij KB van 5 januari 1845 werd ingesteld. Voor de zeemacht waren de medailles aan de voorzijde gelijk aan die voor de landmacht, op de keerzijde echter 's Rijks Wapen, rustend op twee gekruiste ankers.
Aan de invoering van een trouwe dienst medaille in goud voor zesendertig jaren was in 1825 nog geen behoefte en het heeft tot 1859 geduurd alvorens de medaille in deze uitvoering werd ingesteld.

Ook werd bij het KB van 19 februari 1825 een gratificatie vastgesteld, groot twaalf gulden, voor de militair die de bronzen medaille ontvangt, doch alleen bij twaalfjarige dienst bij een en hetzelfde korps. Indien deze diensttijd bij verschillende wapens of korpsen was volbracht, werd de bronzen medaille verleend zonder het genot van de gratificatie. Dit had te maken met het handgeld dat men ontving als men na een zesjarig contract ontslag nam en zich daarna wederom voor een ander korps meldde.

Koningryk der Nederlanden.

Afbeelding I

Ministerie van Marine en Kolonien.

N: 132

De Minister voor de Marine en Kolonien,

Gezien hebbende Zyner Majesteits besluit van den 19e Februarij 1825, n°. 97, houdende instelling van een onderscheidingsteeken voor de militairen der landmagt, die gedurende twaalf jaren eerlyk en trouw gediend hebben;

Gehoord het rapport van den [illegible]

Verleent bij deze de bronzen medaille voor Trouwe Dienst, aan

Andries Gobels

Korporaal bij het 1e Bataillon Veld-Artillerie te Suriname

als eene belooning van wege Zyne Majesteit, voor de wijze waarop hij sedert het tijdstip van den 6e July 1814, bij het Leger heeft gediend, tot aanmoediging om het ingeslagen voetspoor te blijven volgen, en andere, door gedrag en voorbeeld, tot dat gevoel van eer en ijver voor 's Konings dienst optewekken, hetwelk de gezindheden van dapperheid en manmoedigheid in den Krijgsman verhoogt; zullende, zoodanig bezield, dit bijzonder eereteeken van Getrouwheid aan den Koning en aan zijne verpligtingen, hem dan nog tot sieraad verstrekken, wanneer hij bij hetzelve den lauwer voor Moed en Beleid zal kunnen voegen.

Bordende de [illegible]

gelast de medaille voor Trouwe Dienst altijd, hangende in het knoopsgat te dragen, in dier voege dat nimmer het lint alleen, maar tevens ook het eereteeken zigtbaar zij.

Gegeven te 's Gravenhage, den 21 October 1828.

[illegible]

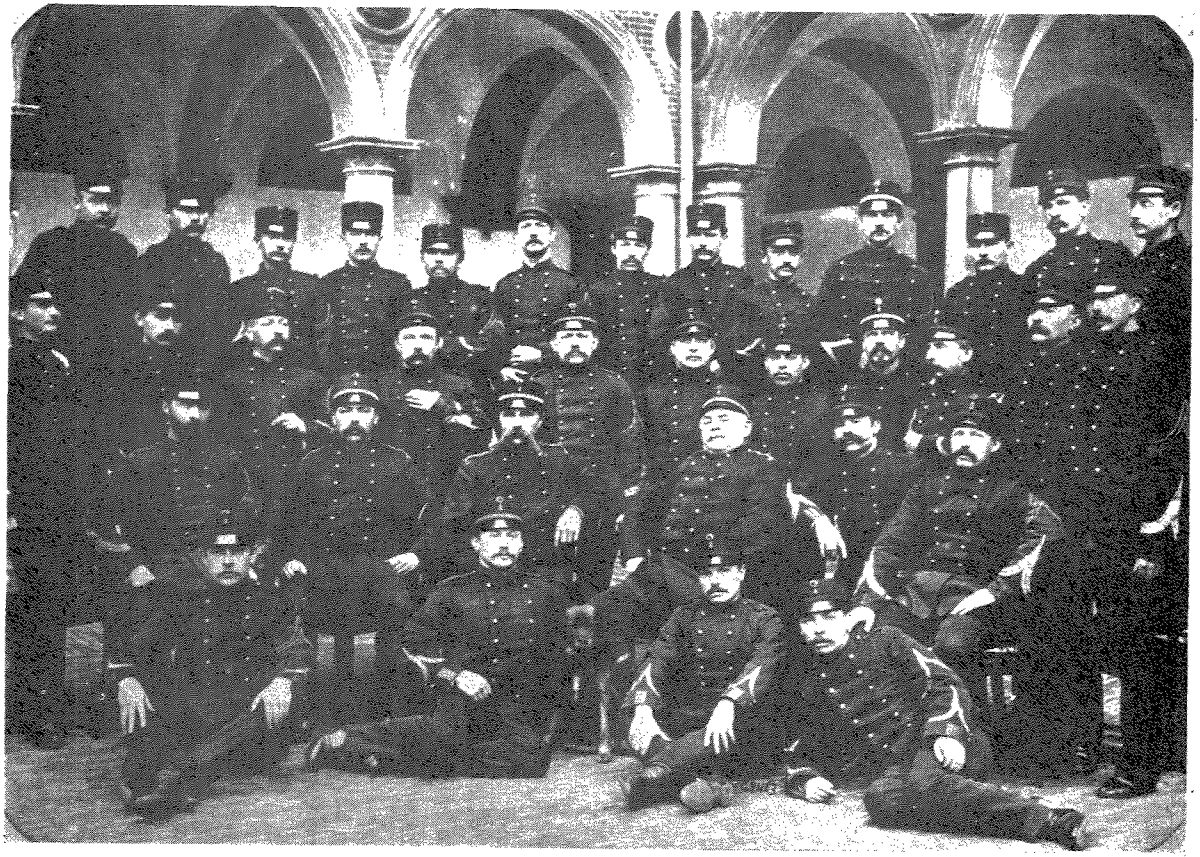
Over een gratificatie bij de zilveren medaille wordt in het KB niet gesproken.

De medailles mochten na eervol ontslag uit de militaire dienst worden behouden.
Vreemd doet ons echter artikel 11 van bedoeld KB aan, dat zegt dat na overlijden van de militair zijn erven de medaille tegen een nader te bepalen prijs konden teruggeven aan de militaire autoriteiten (een vroege vorm van begrafenisverzekering?).
Ook de wijze van uitreiking der medaille werd in het KB vastgesteld: deze diende plaats te vinden op een plechtige wijze, bij de grote wekelijkse parade.

Bij KB nr. 40 van 11 februari 1859 werd een gouden medaille voor zesendertig jaren eerlijke en trouwe dienst ingesteld. Deze medaille was van massief goud, echter een middellijn van 27 mm en dus kleiner dan de bronzen en zilveren. De afbeeldingen waren als op de medailles voor twaalf- en vierentwintig dienstjaren, doch het omschrift was in 1851 "VOOR TROUWEN DIENST" geworden. Men had het begrip "dienst" namelijk als mannelijk opgevat, iets waarover de taalgeleerden uit die tijd het niet eens waren. De meningsverschillen liepen in de veertiger jaren zo hoog, dat in 1851 aan de daartoe ingestelde commissie van deskundigen deze kwestie ter oplossing is voorgelegd. Zij verklaarde "dienst" voor vrouwelijk, als gevolg waarvan het omschrift werd veranderd in "VOOR TROUWE DIENST".

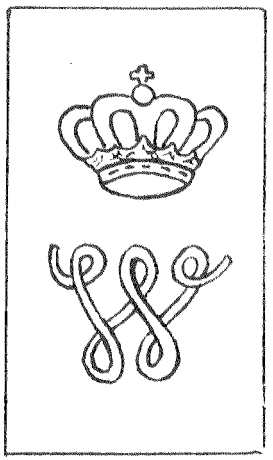
Zo bestonden sinds 1859 bij de Landmacht dus de bronzen, zilveren en gouden medailles voor respectievelijk 12, 24 en 36 jaar trouwe dienst, maar het KB bracht meer. Men vond de stap naar 12, van 12 naar 24, of van 24 naar 36 jaar te groot. Ten slotte waren militairen met bijvoorbeeld twintig dienstjaren nog steeds met de bronzen medaille getooid, terwijl zij in dienstjaren dichter bij de zilveren medaille stonden. Daarom voerde het KB van 1859 bovendien onderscheidingstekenen voor 6, 18 en 30 dienstjaren in, waarvan de uitreiking dus vóór en tussen die van de medailles viel. Zij bestonden uit rood kemelsgaren chevrons, breed 15 mm, afgebiesd met wit laken en te dragen op de linkerbovenmouw.
Voor vrijwillig dienende militairen met zes dienstjaren één chevron met een soldijverhoging van $2\frac{1}{2}$ cent daags (onderofficieren 5 cent daags); met achttien dienstjaren een tweede chevron en met dertig dienstjaren een derde. Was men na het uitreiken der zilveren of gouden medaille niet meer gerechtigd tot het dragen van de voorgaande medaille, dit gold wél voor de chevrons. Overigens was de instelling van deze chevrons niet geheel nieuw.
Zij waren reeds in 1807 door Koning Lodewijk Napoleon ingevoerd voor langdurige dienst, doch in 1810 in verval geraakt (zie afbeelding 2 - blz. 22).

Inmiddels waren ook trouwe dienst onderscheidingen ingevoerd voor de vrijwilligers der Schutterij (1851), bestaande uit een schildje van 44 bij 35 mm, hangend aan een oranje lint. Op het schild een trofee van vaandels en wapens met de woorden "TROUWE DIENST-SCHUTTERIJ", omgeven door een krans van olijf- en eikenloof, waarboven een stedelijke kroon. Voor vijftien jaren in zilver, twintig jaren met vergulde krans en kroon en voor dertig jaren geheel verguld. De onderscheiding werd slechts de eerste maal van rijkswege verstrekt; het vergulden diende daarna door zorg en op kosten van de belanghebbenden te geschieden! Na de opheffing der schutterij in 1907 werd dit onderscheidingsteken niet meer uitgereikt.

Afbeelding 2 Groep onderofficieren, circa 1880. De onderofficier zittend op de voorgrond, links,en staande, rechts, dragen op de bovenmouw de chevrons voor trouwe dienst.
(N. B. Niet verwarren met de halfliggende figuur op de voorgrond, rechts; hij draagt de dubbele chevron voor een fourier).

Het duurde nu tot 12 augustus 1895 voordat er wederom wijziging en aanvulling kwam. Bij KB nr. 22 vervielen de rode chevrons voor zes, achttien en dertig dienstjaren, hetgeen te maken had met de eveneens op de linkermouw te dragen emblematische onderscheidingstekenen voor bepaalde vaardigheden, zoals de scherpschuttersster. De rode chevrons nu werden vervangen door een gestyleerde W met kroon, voor zesjarige dienst van scharlaken rood garen, voor achttien dienstjaren van zilverdraad en voor dertig dienstjaren van gouddraad, geborduurd op donkerblauw onderofficierslaken.
Het onderscheidingsteken diende gedragen te worden op de linker bovenmouw, $13\frac{1}{2}$ cm boven de elleboog en eventueel boven het distinctief voor scherpschutter of andere emblematische distinctieven. (zie afbeelding 3).

Uitreiking van de medaille voor trouwe dienst in 1938.

EERSTE HERNIEUWDE INSTELLING DOOR H. M. WILHELMINA.

De gekroonde W van zilver- en gouddraad zou slechts een kort leven zijn beschoren. Bij KB nr. 30 van 18 februari 1904 werd namelijk het instellingsbesluit van 1825, alsmede alle hierna uitgegeven KBn betrekking hebbend op de onderscheidingstekenen voor langdurige trouwe dienst ingetrokken.
Met de zinsnede: "Overwegende dat Wij (H. M. Koningin Wilhelmina) blijk willen geven dat langdurige en trouwe dienst bij voortduring door Ons op hoge prijs wordt gesteld", vangt het KB van 1904 aan: de gehele materie werd in dit K. B. herzien. Opnieuw werd ingesteld:

* de bronzen en zilveren medaille van 37 mm voor resp. twaalf en vierentwintig jaren trouwe dienst;
* de gouden medaille van 27 mm voor zesendertig jaren;
* de scharlaken rode, gekroonde W voor zesjarige dienst;
* een bronzen gesp met de Romeinse cijfers XVIII voor achttien-jarige dienst (te dragen op het lint van de bronzen medaille);
* een zilveren gesp met de Romeinse cijfers XXX voor dertigjarige dienst (te dragen op het lint van de zilveren medaille); (zie afbeelding 4 - blz. 24).

Niet meer ingesteld werden dus de van zilverdraad en gouddraad geborduurde W, waarvoor dus de bronzen en zilveren gespen in de plaats kwamen.
Er was echter nog een opmerkelijke verandering: de tot dusver gevoerde voorzijde met de Koninklijke Mantel werd nu achterzijde en de keerzijde met 's Rijks wapen en omschrift werd tot voorzijde verklaard. Deze verandering kon plaatshebben omdat de onderscheidingstekens geheel opnieuw werden ingesteld; de reden daarvoor is nimmer opgegeven en ook niet bekend. De trouwe dienst medailles voor de Zeemacht zijn echter nimmer "gekeerd". Het woord "dienst" kwam weer terug tot het mannelijke gestlacht (!) zodat het omschrift wederom veranderde in: "VOOR TROUWEN DIENST".

A B C

Afbeelding 4

A. Bronzen medaille van 37 mm met bronzen gesp voor achttien jaar trouwe dienst, sinds 1904 voorzijde;

B. Zilveren medaille van 37 mm voor vierentwintig jaar trouwe dienst, aanvankelijk voorzijde - sinds 1904 keerzijde;

C. Zilveren medaille van 37 mm met zilveren gesp voor dertig jaar trouwe dienst.

In deze vorm bleven de onderscheidingstekenen vierentwintig jaar bestaan, al veranderde in 1913 de draagwijze. KB nr. 74 van 30 mei bepaalde dat voor militairen de medailles opgemaakt moesten worden gedragen, in plaats van hangend aan het lint.
Bij KB nr. 27 van 1 april 1928 vervielen de gespen voor achttien- en dertigjarige dienst; tevens werden de afmetingen der bronzen en zilveren medailles teruggebracht op 27 mm zodat alle medailles nu even groot waren.

TWEEDE HERNIEUWDE INSTELLING DOOR H.M. KONINGIN JULIANA

Na de bevrijding in 1945 is de uitreiking der onderscheidingstekenen voor trouwe dienst enige tijd vertraagd geworden, hetgeen deels te wijten was aan onvoldoende beschikking over goud, deels moest worden gewacht op een gewijzigde wet voor nieuwe diensttijd berekening. Als gevolg hiervan werd het KB van 18 februari 1904 (eerste hernieuwde instelling der H.M. Koningin Wilhelmina) ingetrokken en de bepalingen betreffende het onderscheidingsteken voor langdurige trouwe dienst opnieuw vastgesteld bij KB nr. 22 van 25 januari 1951.
De toekenning van de medaille geschiedt heden ten dage nog volgens dit KB.

De veranderingen die het KB van 1951 bracht hielden in:

* een gekroonde J op de keerzijde in plaats van de gekroonde W, hetgeen uiteraard verband hield met de opvolging van H.M. Koningin Wilhelmina door H.M. Koningin Juliana. Ook hierin is de Zeemacht nooit gevolgd! Zij behield de gekroonde W, het initiaal van de stichter der onderscheiding en draagt dit ook aan de voorzijde;

* door toepassing van de nieuwe spelling werd het omschrift nu definitief "VOOR TROUWE DIENST";

* de rode gekroonde W verviel. Zij aan wie dit onderscheidingsteken op grond van het nu vervallen KB van 1904 was toegekend bleven gerechtigd dit onderscheidingsteken te dragen tot het tijdstip waarop aan hen de bronzen medaille werd toegekend.
De rode W is dus successievelijk verdwenen en werd na 1956 niet meer gedragen.
Een gekroonde rode J werd niet ingesteld;

* tevens veranderde een aantal punten in de uitvoeringsbepalingen, zoals diensttijdtelling, etc.

Vermeld dient nog te worden dat in artikel 11 van het KB van 25 januari 1951 werd bepaald dat zolang de beperkte goudvoorraad de verstrekking van gouden medailles niet zou toelaten, aan belanghebbenden een verguld zilveren medaille zou worden uitgereikt.
Gedwongen door de na-oorlogse economische situatie was dit reeds bekend gemaakt bij Kabinetsrescript van 3 oktober 1947, waarbij het voornemen heeft bestaan de verguld zilveren medailles te laten inwisselen tegen gouden, zodra de goudpositie van het land dit wederom zou toelaten.

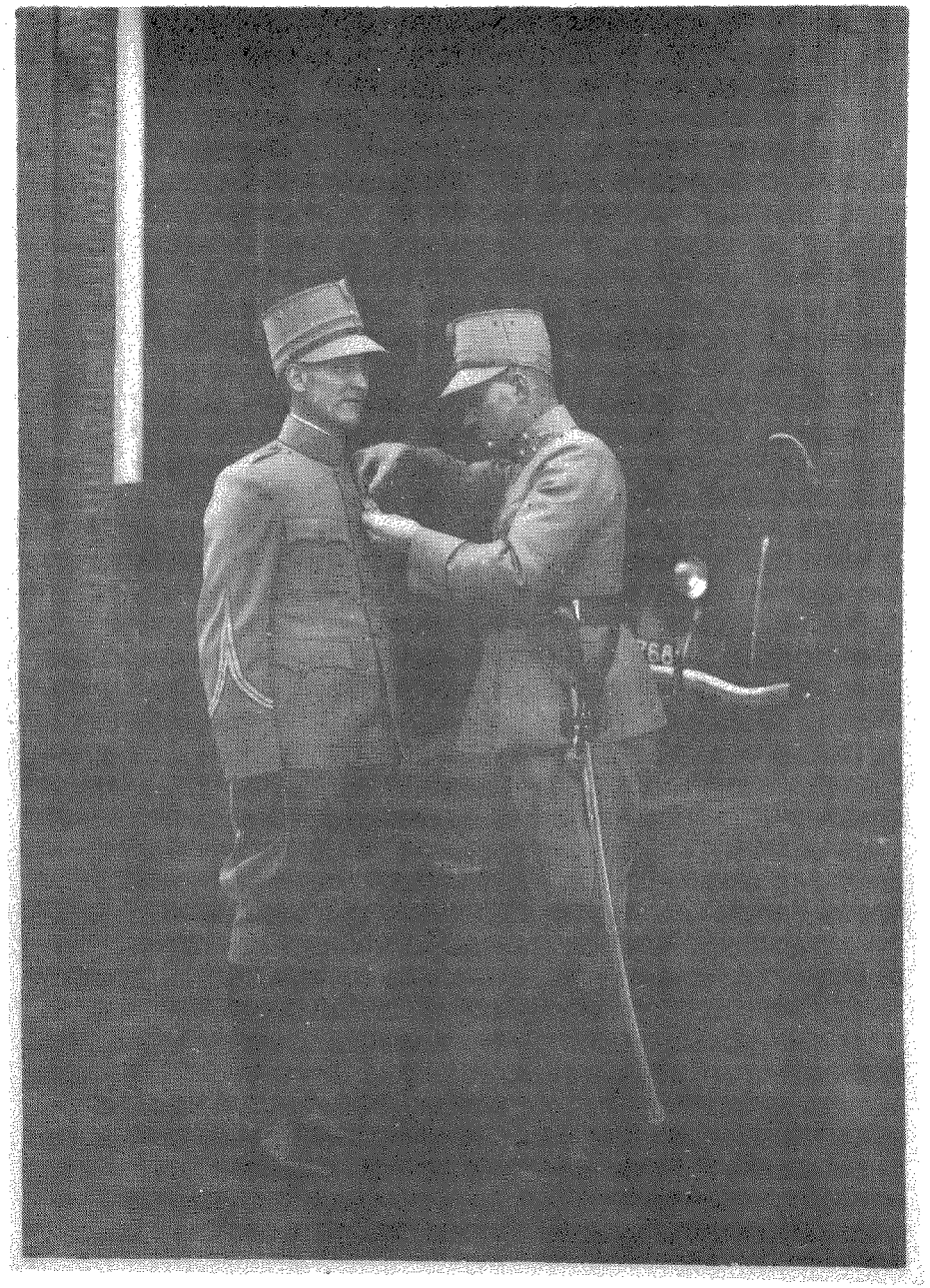
Bij KB nr. 21 van 3 november 1953 werd echter bepaald dat niet meer tot omwisseling zou worden overgegaan en dat voor zesendertigjarige trouwe dienst uitsluitend verguld zilveren medailles zouden worden toegekend.
Ter compensatie verscheen nu de Ministeriële beschikking van 10 december 1953 (bekendgemaakt in legerorder 1953 nr. 374), waarbij gratificaties bij ambtsjubilea van militairen werden ingesteld.
De gratificatie bij 24 dienstjaren bedroeg een vierde, bij 36 dienstjaren de helft van de maandelijkse bezoldiging. Deze legerorder werd in 1955 vervangen door landmachtorder 55277 codenr. 55. 12/16 waarin de gratificaties werden verhoogd tot een halve, respectievelijk een hele maand bezoldiging.

De gratificatieregeling trad in werking per 1 januari 1953 en de opmerkzame lezer zal nu ontdekken dat er voor de categorie die na de oorlog, doch vóór 1 januari 1953, de verguld zilveren medaille en geen gratificatie had ontvangen een zekere onbillijkheid in deze regeling school. De onderofficiersbonden bepleitten bij de Minister de bovengenoemde categorie alsnog een gouden medaille toe te kennen.
De Minister stemde hiermee in en bij de Rijksmunt zijn toen nog een aantal gouden medailles geslagen, zowel met de gekroonde W als met de J.
De betrokkenen ontvingen daarna alsnog de hun indertijd toegezegde gouden medaille; degene die vóór 1951 de verguld zilveren medaille met W hadden ontvangen kregen een gouden met W, de overigen een gouden met J.

Tenslotte heeft de sinds 1951 vervaardigde bronzen medaille (dus met de J) een verandering ondergaan. Werd deze aanvankelijk in zeer donkerbrons met gepolijste velden vervaardigd, sinds 1958 wordt een licht bronzen medaille met gematteerde velden afgeleverd.

Voor het Indische Leger werd bij KB van 18 september 1860, nr. 98 een grote gouden medaille (37 mm) voor vijftig jaren trouwe dienst ingesteld.
Dit had te maken met dubbeltellende dienstjaren, door Europeanen in de tropen doorgebracht.
De bronzen medaille werd dan na zes, de zilveren na twaalf en de gouden na vijfentwintig jaar trouwe dienst uitgereikt.
Niet-Europeanen ontvingen de medailles respectievelijk na twaalf, vierentwintig en dertig (vanaf 1879 na veertig) jaren effectieve dienst in de tropen.
Bij Gouvernementsbesluit van 16 mei 1908 werd de grote gouden medaille ingetrokken en vervangen door een gouden medaille van 27 mm, terwijl voor achttien tropenjaren een zilveren gesp, te dragen op het lint van de zilveren medaille, werd ingesteld.
In tegenstelling tot de Landmacht, waar de gespen in 1928 vervielen, werd bij het Indische leger de zilveren gesp tot 1941 uitgereikt. (zie afbeelding 5 - blz. 27).

Afbeelding 5

De Minister van Defensie is belast met de uitvoering van het KB betreffende militaire medailles; uitreiking geschiedt thans volgens landmachtorder nr. 55239 code nr. 53/16, die de nodige uitvoeringsbepalingen bevat.
Onder andere vindt men hierin de regelen vermeld, volgens welke de toekenning der trouwe dienst medailles plaats vindt, zoals een onberispelijk gedrag en voldoende plichtsbetrachting.
Anderzijds wordt vermeld dat toegekende medailles ook kunnen worden verbeurd door o.a. niet-eervol ontslag, desertie en verlaging in rang.
In zulk geval is men dan verplicht de medaille, plus brevet, in te leveren.

Ziehier het nogal bewogen tracé van de onderscheidingstekenen voor eerlijke en trouwe dienst voor vrijwillig dienende militairen beneden de rang van tweede luitenant.
Hoewel op de thans uitgereikte brevetten de tweede hernieuwde instellingsdatum, te weten 25 januari 1951 vermeld staat, is het goed zich te realiseren dat het ereteken reeds anderhalve eeuw geleden door onze eerste souvereine vorst werd ingesteld als zichtbaar teken voor Koninklijke waardering.

Geraadpleegde bronnen:

- "Nederlandse Ridderorden en Onderscheidingen" door Dr. W.F. Bax;
- "Jaarboek van het Koninklijk Genootschap voor munt- en penningkunde", 1932;
- "De Geuzenpenning", juli 1954 en okt. 1963, periodiek van bovengenoemde vereniging;
- Boekwerk "Neerlands Leger" 11e uitgave januari 1888;
- Koninklijke Besluiten en Ministeriële Beschikkingen als in de tekst van het artikel genoemd.

-o-o-

-o-o-

Campina

Huize Campina
Heelsum

Utrechtseweg 102
T.08373 - 2573

"Antiek-Nostalgia-Stijl"

U bent van harte welkom op Campina om bij de historische afdeling de facsimile herdruk van "De Topografische en Militaire kaart van Nederland" zonder kosten en in alle rust en stilte in te zien. Er zijn 5 exemplaren in voorraad.

Tevens kunt u Tradition (Norman Newton) figuren in de diverse maten, beschilderd en onbeschilderd bekijken (of kopen), evenals de militaire prenten van Le Plumet, Courtoulle, Knötel (Olmes) en van de Imagerie Pellerin (Epinal).

Op Campina vindt u verder een gevarieerde bibliotheek, waarin oude en nieuwe boeken omtrent uniformen, wapens en antiek in het algemeen - voor bestudering in de leeskamer (of aankoop).

En bovendien zijn er altijd interessante voorwerpen die verband houden met Napoleon I en de geschiedenis tot en met het Second Empire.

De gehele Antiekhandel Campina staat voor u open 365 dagen per jaar, iedere dag van 11 tot 11. (Er bestaat een tearoom-service.)

Voor verdere details belt u s.v.p Campina: 08373 - 2573.

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter	:	J. Albarda
1e Secretaris	:	F.J. van Lier
2e Secretaris	:	H. Ringoir
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		W.F.K. Engelbrecht
		Mr. C.H. Evers
		C.A. Heshusius
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		Mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter	:	Laan van Clingendael 121, 's-Gravenhage, Tel. 070-246843
1e Secretaris	:	Savelbos 325, Zoetermeer
2e Secretaris	:	Laan van Nieuw Oost-Indie 289, 's-Gravenhage, Tel. 070-839994
Penningmeester	:	Bremstraat 26, Den Helder, Tel. 02230-12153

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 20,00, te storten op giro 14700 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Den Helder, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29.40.790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Den Helder.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKKOMMISSIE:

Redactieadres: Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), tel. 685168.
M. Boerma
C.A. Heshusius
E.W. van Popta.

SAMENSTELLING REDAKTIE-ADVIESKOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Mr. C.H. Evers
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir.

AFDELINGSKORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.